

Sygn. akt II UK 250/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 8 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku małoletniego M. P. działającego przez matkę S. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o odsetki od jednorazowego odszkodowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych
z dnia 18 kwietnia 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2011 r. Sad Rejonowy zmienił decyzję Zakład Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 września 2009 r. i przyznał małoletniemu M. P. prawo do odsetek ustawowych za okres od 18 marca 2008 r. do 9 kwietnia 2010 r. od kwoty 44.590 zł jednorazowego odszkodowania z tytułu śmiertelnego wypadku przy pracy T. P. w dniu 13 grudnia 2007 r. (pkt 1), a w pozostałej części odwołanie oddalił (pkt 2). Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

W dniu 17 stycznia 2008 r. wnioskodawca, działający przez przedstawiciela ustawowego, złożył wniosek o przyznanie prawa do jednorazowego odszkodowania po zmarłym wskutek wypadku przy pracy w dniu 13 grudnia 2007 r. ojcu T. P., dołączając do wniosku protokół powypadkowy wraz z dokumentacją wypadkową oraz akty stanu cywilnego. Postanowieniem z dnia 28 maja 2008 r. organ rentowy zawiesił postępowanie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania karnego toczącego się w sprawie przedmiotowego wypadku przy pracy. Na posiedzeniu kolegialnym w dniu 25 lutego 2010 r. organ rentowy dokonał weryfikacji zasadności zawieszenia postępowania stwierdzając, że toczące się przed sądem karnym postępowanie nie ma znaczenia dla ustalenia uprawnień wnioskodawcy do jednorazowego odszkodowania, gdyż - zgodnie z przepisami ustawy wypadkowej - członkowie rodziny ubezpieczonego zachowują prawo do świadczeń w niej określonych nawet gdyby wyłączną przyczyną wypadku było udowodnione naruszenie przez ubezpieczonego przepisów dotyczących ochrony życia i zdrowia, spowodowane przez niego umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. W konsekwencji organ rentowy - na podstawie dowodów dołączonych do wniosku o świadczenie - na posiedzeniu w dniu 25 lutego 2010 r. uznał zdarzenie z dnia 13 grudnia 2007 r. jakiemu uległ T.P. za wypadek przy pracy. Orzeczeniem z dnia 15 marca 2010 r. lekarz orzecznik uznał, że śmierć T. P. nastąpiła w wyniku wypadku przy pracy w dniu 13 grudnia 2007 r. Decyzją z dnia 9 kwietnia 2010 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do jednorazowego odszkodowania w kwocie 55.853 zł, które wypłacił w dniu 16 kwietnia 2010 r. Wysokość odszkodowania została ustalona według stawek obowiązujących w dacie wydania decyzji.

W tak ustalonym stanie faktycznym i z powołaniem się na art. 13 i 15 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. 167, poz. 1322 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa wypadkowa) oraz art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa systemowa) Sąd Rejonowy uznał, że skoro organ rentowy nie wydał decyzji przyznającej wnioskodawcy prawa do jednorazowego odszkodowania i nie wypłacił go w ustawowo przewidzianym terminie, chociaż dysponował pełną dokumentacją niezbędną do rozpoznania wniosku o jednorazowe odszkodowanie, ponosi odpowiedzialność za opóźnienie w wypłaceniu świadczenia. Ponieważ decyzję można było wydać najpóźniej w dniu 31 stycznia 2008 r. przyznając wnioskodawcy odszkodowanie w kwocie 44.590 zł, to od tej kwoty należy liczyć odsetki za okres opóźnienia w wypłaceniu tego świadczenia. W ocenie Sądu pierwszej instancji, nie ma podstaw do przyznania odsetek od kwoty 55.853 zł obowiązującej w dniu wydania decyzji z dnia 9 kwietnia 2010 r., gdyż kwota ta nie obowiązywała w dniu, w którym organ rentowy mógł i powinien był wydać decyzję przyznającą wnioskodawcy prawo do jednorazowego odszkodowania. Odszkodowanie powinno być wypłacone najpóźniej w dniu 1 marca 2008 r., jednakże odsetki przyznano zgodnie z żądaniem wnioskodawcy.

Wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił apelację organu rentowego, dzieląc dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę prawną.

W ocenie Sądu drugiej instancji, skoro organ rentowy nie wydał decyzji przyznającej prawo do jednorazowego odszkodowania i nie wypłacił go w ustawowo przewidzianym terminie, to ponosi z tego tytułu „odpowiedzialność odsetkową” na podstawie art. 85 ust. 1 ustawy systemowej. Wyrażona w tym przepisie norma prawna znajduje zastosowanie również do jednorazowego odszkodowania, które jest świadczeniem pieniężnym z ubezpieczenia społecznego. Ustawa systemowa dotyczy wszelkich świadczeń z ubezpieczenia społecznego, również - stosownie do jej art. 1 - tych, które przewiduje ustawa wypadkowa. Żaden z przepisów obu tych ustaw nie przewiduje wyłączenia „odpowiedzialności odsetkowej” Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przypadku opóźnienia w

przyznaniu lub wypłacie jednorazowego odszkodowania. W szczególności nie jest takim przepisem art. 12 ustawy wypadkowej, który reguluje sposób ustalania wysokości stawek jednorazowego odszkodowania, wskazując, że mają to być stawki obowiązujące w dacie wydania decyzji.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 12 ust. 5 i art. 15 ustawy wypadkowej polegające na przyjęciu, że wnioskodawcy przysługuje prawo do odsetek ustawowych od kwoty jednorazowego odszkodowania.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że skoro art. 12 ustawy wypadkowej reguluje sposób ustalania wysokości stawek jednorazowego odszkodowania, wskazując, że mają to być stawki obowiązujące w dacie wydania decyzji, to ma na celu ochronę osoby uprawnionej na wypadek przedłużającego się postępowania organu rentowego i wydania decyzji po upływie przewidzianych terminów. Zdaniem skarżącego, wyłącza to prawo do odsetek na podstawie art. 85 ust. 1 ustawy systemowej. Przyznanie przez Sąd tego prawa obok wypłaconego przez organ rentowy odszkodowania w wysokości wyższej powoduje niczym nieuzasadnione i pozbawione podstawy prawnej zawyżenie kwoty świadczenia wypłaconego z ubezpieczenia wypadkowego. Ponadto doszło do zasądzenia odsetek od kwoty innej niż przyznana przez organ rentowy prawomocną decyzją.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna okazała się usprawiedliwiona, aczkolwiek nie wszystkie podniesione w niej zarzuty mogą być uznane za zasadne.

Stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy systemowej, jeżeli Zakład - w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania i wypłacania świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń społecznych - nie ustalił prawa do świadczenia lub nie wypłacił tego świadczenia, jest zobowiązany do wypłaty odsetek od tego świadczenia w wysokości odsetek ustawowych określonych

przepisami prawa cywilnego; nie dotyczy to przypadku, gdy opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które Zakład nie ponosi odpowiedzialności. W myśl art. 12 ust. 5 ustawy wypadkowej, do ustalenia wysokości jednorazowego odszkodowania, o którym mowa w ust. 1-4, przyjmuje się przeciętne wynagrodzenie obowiązujące w dniu wydania decyzji, o której mowa w art. 15. Przepis art. 12 ust. 5 znajduje odpowiednie zastosowanie do ustalenia wysokości jednorazowego odszkodowania przysługującego członkom rodziny pracownika zmarłego wskutek wypadku przy pracy (art. 14 ust. 6 ustawy wypadkowej). Zgodnie z art. 15 ustawy wypadkowej, przyznanie lub odmowa przyznania jednorazowego odszkodowania oraz ustalenie jego wysokości następuje w drodze decyzji Zakładu (ust. 1), decyzję tę, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 4 (który nie miał w sprawie zastosowania), Zakład wydaje w ciągu 14 dni od dnia: po pierwsze - otrzymania orzeczenia lekarza orzecznika lub komisji lekarskiej oraz po drugie - wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (ust. 2); jeżeli w wyniku decyzji zostało ustalone prawo do jednorazowego odszkodowania oraz jego wysokość, Zakład dokonuje z urzędu wypłaty odszkodowania w terminie 30 dni od dnia wydania decyzji (ust. 3). Przepis art. 16 ust. 1 zdanie drugie ustawy wypadkowej wymaga ustalenia przez lekarza orzecznika lub komisję lekarską związku śmierci ubezpieczonego z wypadkiem przy pracy. Zasady postępowania, którego przedmiotem jest wypłata jednorazowego odszkodowania, określone zostały w przepisach wydanego na podstawie delegacji z art. 11 ust. 5 ustawy wypadkowej rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad orzekania o stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu, trybu postępowania przy ustalaniu tego uszczerbku oraz postępowania o wypłatę jednorazowego odszkodowania (Dz.U. Nr 234, poz. 1974). Przepis § 5 tego rozporządzenia nakłada na Zakład obowiązek ustalenia, w ciągu 7 dni od dnia otrzymania wniosku, terminu badania przez lekarza orzecznika, który - w myśl § 11 ust. 3 rozporządzenia - stwierdza w orzeczeniu związek śmierci ubezpieczonego z wypadkiem przy pracy na podstawie dołączonej do wniosku dokumentacji, wymienionej w § 2.

Z niekwestionowanych ustaleń faktycznych wynika, że wniosek o jednorazowe odszkodowanie wraz z dokumentacją niezbędną do wydania decyzji został przez wnioskodawcę złożony w dniu 17 stycznia 2008 r., Zakład zakwalifikował zdarzenie jako wypadek przy pracy dopiero w dniu 25 lutego 2010 r., wskutek czego ustalenie przez lekarza orzecznika związku śmierci T. P. z tym wypadkiem nastąpiło orzeczeniem z dnia 15 marca 2010 r. Skarżący nie kwestionuje również oceny Sądów obu instancji, że decyzja przyznająca wnioskodawcy jednorazowe odszkodowanie została wydana z przekroczeniem terminów wyznaczonych przez przepisy prawa z przyczyn, za które Zakład ponosi odpowiedzialność. Prezentuje natomiast stanowisko, że art. 12 ust. 5 i art. 15 ustawy wypadkowej wyłączają prawo do żądania odsetek od niewypłaconego w terminie jednorazowego odszkodowania. Podstawą takiego poglądu jest założenie, że po pierwsze - w przepisach tych chodzi o stawki obowiązujące w dacie wydania decyzji przyznającej lub odmawiającej odszkodowania oraz po drugie - regulacja ta, poprzez podwyższenie stawki jednorazowego odszkodowania, zastępuje określone w art. 85 ust. 1 ustawy systemowej prawo do żądania odsetek od świadczenia przyznanego decyzją wydaną po upływie przewidzianych przez przepisy terminów.

Założenie to jest błędne. Z art. 85 ust. 1 ustawy systemowej, która - czego skarżący nie kwestionuje - znajduje zastosowanie do jednorazowego odszkodowania z ubezpieczenia wypadkowego (art. 1 pkt 4), wynika, że Zakład obowiązany jest do wypłaty odsetek od niewypłaconego w terminie świadczenia z tej - między innymi - przyczyny, że nie ustalono do niego prawa w terminach przewidzianych w przepisach określających zasady przyznawania świadczeń z ubezpieczeń społecznych. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że nieustalenie prawa do świadczenia w rozumieniu omawianego przepisu oznacza zarówno wydanie decyzji odmawiającej przyznania świadczenia mimo spełnienia warunków do jego uzyskania, jak i niewydanie w terminie decyzji przyznającej świadczenie (por. np. wyrok z dnia 15 października 2010 r., III UK 20/10, LEX nr 694242 i orzeczenia w nim powołane).

Skarżący powołuje się na brzmienie art. 12 ust. 5 w związku z art. 15 ust. 1 ustawy wypadkowej, z którego zdaje się wprost wynikać, że podstawę ustalenia jednorazowego odszkodowania stanowi przeciętne wynagrodzenie z daty wydania

decyzji przyznającej lub odmawiającej przyznania jednorazowego odszkodowania. Uszło jednak uwagi skarżącego, że art. 12 ust. 5 odsyła do całego art. 15, a nie tylko do jego ust. 1. Nie chodzi w nim zatem o decyzję z jakiegokolwiek daty, ale o decyzję wydaną w terminie określonym w art. 15 ust. 2 ustawy. Dla rozpoznawanej kwestii oznacza to, że niewydanie w terminie określonym w tym przepisie decyzji przyznającej prawo do jednorazowego odszkodowania i ustalającej jego wysokość jest równoznaczne w skutkach z wydaniem decyzji odmawiającej prawa do tego świadczenia, mimo spełnienia do niego warunków. Nie budzi wątpliwości, że w przypadku terminowego wydania przez Zakład decyzji odmownej wysokość jednorazowego odszkodowania podlega ustaleniu w oparciu o przeciętne wynagrodzenie obowiązujące w dniu wydania tej decyzji, a organ rentowy jest obowiązany - w razie zaistnienia okoliczności określonych w art. 85 ust. 1 ustawy systemowej - do wypłaty odsetek od tego świadczenia od daty wydania decyzji (por. także uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2009 r., I UZP 2/09, OSNP 2009 nr 19-20, poz. 264). Podobnie w sytuacji wydania przez Zakład decyzji przyznającej prawo do jednorazowego odszkodowania po upływie terminu określonego w art. 15 ust. 2 ustawy wypadkowej, do ustalenia jego wysokości winna być przyjęta podstawa obowiązująca w dniu, w którym najpóźniej powinno nastąpić wydanie decyzji. Stosownie do art. 85 ust. 1 ustawy systemowej, organ rentowy jest zobowiązany do zapłaty odsetek od tak ustalonego świadczenia.

Nie mogą być uznane za zasadne wywody skarżącego co do ochronnej funkcji art. 12 ustawy wypadkowej na wypadek wydania decyzji po upływie przewidzianych terminów. Wysokość jednorazowego odszkodowania jest uzależniona, między innymi, od wysokości przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w danym okresie. Powiązanie wysokości odszkodowania z datą wydania decyzji ma zatem na celu urealnianie jego siły nabywczej, a nie „ochronę osoby uprawnionej na wypadek przedłużającego się postępowania organu rentowego”. Nie da się również wykluczyć, iż podstawa jednorazowego odszkodowania obowiązująca w dniu wydania decyzji z przekroczeniem terminu określonego w art. 15 ust. 2 tej ustawy może być niższa niż podstawa z daty, w której decyzja powinna być wydana najpóźniej. Wreszcie, przyjęcie prezentowanej przez skarżącego koncepcji doprowadziłoby do niemożliwego do zaakceptowania

skutku w postaci uwolnienia się przez organ rentowy od obowiązku zapłaty odsetek również w przypadku, gdy podstawa ustalenia wysokości jednorazowego odszkodowania byłaby taka sama zarówno w dacie nieterminowego wydania decyzji przyznającej świadczenie, jak i w dniu, w którym decyzja ta powinna być najpóźniej wydana.

Prawidłowo interpretując art. 12 ust. 5 w związku z art. 15 ustawy wypadkowej Sąd drugiej instancji pominął jednak istotną okoliczność, że decyzją z dnia 9 kwietnia 2010 r. Zakład przyznał wnioskodawcy prawo do jednorazowego odszkodowania w wysokości obowiązującej w dacie jej wydania (55.853 zł), znacznie przewyższającej kwotę odszkodowania ustalonego na dzień, w którym decyzja przyznająca świadczenie powinna być najpóźniej wydana (44.590 zł). Decyzja ta - wobec jej niezaskarżenia przez wnioskodawcę - posiada walor decyzji ostatecznej, a wnioskodawca domagał się zasądzenia odsetek od ustalonej w niej kwoty odszkodowania. Rację ma więc skarżący, gdy podnosi, że doszło do zasądzenia odsetek od kwoty świadczenia ustalonego w innej wysokości i na innych zasadach niż przyjęte w ostatecznej decyzji organu rentowego.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.